

Het Nederlandse landschap is van niemand meer

De regie is zoek bij het Nederlandse landschap, waardoor de verrommeling niet te stuiten is, betoogt landschapsarchitect en planoloog Herman Weelink.

Herman Weelink 8 december 2019, 17:57

Verstedelijking in Veghel. Beeld Marcel van den Bergh

Het Nederlandse landschap gaat naar de ratsmodee. Dat is nu officieel bevestigd door het Planbureau voor de Leefomgeving (‘Planbureau slaat alarm’, 16 november). In het pas verschenen rapport ‘Zorg voor Landschap’ beschrijft het bureau omstandig wat er in het landschap allemaal misgaat. Woningen, windmolens, vierkante dozen, zonneparken, het landschap loopt vol met ontsierende bebouwing. Er moet wat gebeuren.

Het Planbureau bepleit daarom een ‘inclusief omgevingsbeleid’, waarin meer dan tot nog toe nadrukkelijk rekening moet worden gehouden met het landschap. Rijk, provincies en gemeenten moeten daartoe eendrachtig gaan samenwerken. Als daarbij dan ook nog rekening wordt gehouden met het zogeheten ‘Besluit kwaliteit Leefomgeving meervoudig ruimtegebruik en

Europees landbouwbeleid', dan moet het helemaal goed komen. Prachtig allemaal, maar gaat het ook helpen? Ik denk het niet.

Ambities

Want hoe gaan we dit regelen? Voor dit soort ambities is een juridische basis nodig. Het Planbureau verwijst daarvoor naar de Omgevingswet, die naar verwachting eind 2020 in werking treedt. Het is een zogenaamde raamwet die spelregels vastlegt voor besluiten over de omgeving. Het Rijk bemoeit zich alleen met Grote Projecten, de provincies formuleren landschapsbeleid en de gemeenten voeren dat vervolgens uit. Hóé de provincies en gemeenten dat gaan doen? Tot 2029 hebben ze daartoe alle vrijheid.

Het is duidelijk dat we daar die dozen en zonneparken niet mee gaan tegenhouden. Met een wet die pas in 2029 effectief wordt en waarbij de komende tien jaar alle twaalf provincies nog zelf hun omgevingsvisies mogen bepalen, die weer naar eigen inzicht mogen worden uitgevoerd door 355 gemeenten, zal niet helpen tegen de verrommeling van het landschap. Bovendien richt dit beleid zich dan nog vooral op natuurgebieden en Bijzondere Landschappen. De rest van het 'gewone' landschap hoeft van zoveel onsamenvangende vrijblijvendheid al niet veel te verwachten.

Ooit was het landschap van ons allemaal. In de jaren zestig van de vorige eeuw stelde de Rijksoverheid zich nog tot doel de schaarse ruimte in Nederland evenwichtig te verdelen voor de 20 miljoen inwoners die in 2000 werden verwacht.

Het belang van deze doelstelling werd in de Wet op de Ruimtelijke Ordening tot op gemeentelijk niveau bewaakt door een goedkeuringstraject dat van hoog tot laag ruimtelijke ontwikkelingen voorkwam die daarmee in strijd waren. Dit beleid is echter afgeschaft.

Toen na de crisis van 2008 ruimte voor economische ontwikkeling belangrijker werd gevonden dan iets vaags als ‘landschap’ en allerlei -milieueisen de afwegingen onaangenaam ingewikkeld begonnen te maken, trok het Rijk zich terug, werd de oude Wet RO afgeschaft en viel het controlemechanisme weg.

Gebakken peren

En nu zitten we met de gebakken peren. Het landschap is van niemand meer. Het is weerloos: aan alle kanten wordt het belaagd. Maar in plaats van een advies om terug te keren naar een effectief beschermend instrument, zoals we dat met het afschaffen van de oude Wet RO uit onze handen hebben laten vallen, verliest het Planbureau voor de Leefomgeving zich in wensdromen over nieuwe landschappelijke criteria, beschouwingen over landbouwbeleid, leefbaarheidsbesluiten, meervoudig ruimtegebruik en duurzaamheidsidealen. De krachteloze oproep daarbij tot nauwe -samenwerking tussen overheden is, hoe indringend ook, een pijnlijke -demonstratie van het falen van het Nederlandse omgevingsbeleid.

Als we niet snel terugkeren naar een overkoepelend en effectief controlerend Rijksbeleid voor het gehele Nederlandse landschap, zal het ondanks alle mooie woorden in bevlogen rapporten uiteindelijk definitief worden verprutst.